ДО
Г-ЖА МИХАЕЛА ДОЦОВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
52-ОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ДО
Г-Н КОНСТАНТИН ПРОДАНОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯ ПО БЮДЖЕТ И ФИНАНСИ

ДО
Г-Н ВЕНКО САБРУТЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯ ПО ТРУДА, СОЦИАЛНАТА И ДЕМОГРАФСКАТА ПОЛИТИКА

СТАНОВИЩЕ

Относно: Законопроект за бюджета на Държавното обществено осигуряване за 2027 г. № 52-602-01-68 от 16.11.2026 г.

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ДОЦОВА,

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРОДАНОВ,

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН САБРУТЕВ,

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ,

Като омбудсман на Република България намирам за важно да представя на Вашето внимание своето становище по проекта на Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2027 г., като се съсредоточа върху предвидените мерки в областта на социалната политика, подкрепата за семействата с деца, доходите на работниците и служителите, пенсионерите и безработните лица, които разчитат на държавна и социална подкрепа.

След внимателен анализ на законопроекта и съпътстващата го бюджетна рамка, като отчитам постъпилите в институцията на омбудсмана жалби, становища и предложения на граждани и неправителствени организации, чиято дейност е насочена към защита на правата и законните интереси на гражданите, бих искала да представя следните оценки и препоръки, които отразяват и поставените пред институцията проблеми, потребности и очаквания на гражданското общество:

Оценявам положително предвиденото увеличение на средствата за социални плащания, повишаването на редица семейни помощи и разширяването на инвестициите в децата, учениците и младите хора. Подкрепям и мерките за подобряване на доходите на работещите и за запазване на социалната защита на гражданите.

Отчитам и необходимостта от провеждане на последователна политика за ограничаване на бюджетния дефицит и възстановяване на устойчивостта на публичните

финанси. Тази цел обаче следва да бъде постигната при справедливо разпределяне на тежестта от предприеманите мерки и при съхраняване на достигнатото равнище на социална защита.

В условията на инфлационен натиск и нарастващи разходи за издръжка на домакинствата е особено важно да не се допуска най-уязвимите групи от обществото да понесат непропорционално тежка социална цена за преодоляването на бюджетните дисбаланси.

Считам, че оценката на предвидените социални мерки следва да се основава не само на номиналното увеличение на бюджетните средства, но и на действителното им отражение върху покупателната способност на доходите, достъпа до социална подкрепа и възможността на гражданите да посрещат основните си жизнени потребности.

В тази връзка изразявам следните принципни бележки и конкретни предложения по ключови направления:

1. С проекта на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2027 г. се предвижда актуализиране на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, както и увеличаване на максималния месечен осигурителен доход на 2400 евро.

Считам, че определянето на минималните осигурителни прагове следва да отчита не само увеличението на минималната работна заплата, *но и действителното развитие на възнагражденията, производителността на труда и икономическите условия в отделните отрасли*. Прилагането на единен процент на увеличение, *без достатъчно отчитане на тези различия*, поставя въпроса за необходимостта от по-обективен и икономически обоснован подход при определянето на минималните осигурителни доходи.

Същевременно, увеличаването на максималния осигурителен доход оказва пряко влияние върху размера на осигурителните вноски, дължими от работниците, служителите и работодателите, както и върху приходите на държавното обществено осигуряване и бъдещите осигурителни права на засегнатите лица. Поради това считам, че промените в неговия размер следва да се основават на ясни и предварително определени критерии, които да осигуряват предвидимост и стабилност на осигурителната система.

Предлагам при обсъждането на законопроекта да бъде представена подробна оценка на въздействието на предвидените промени в минималните и максималния осигурителен доход върху осигурителната тежест, приходите на държавното обществено осигуряване, както и бъдещите пенсионни права на осигурените лица. **Необходимо е също така да се обсъди въвеждането на устойчив механизъм за определяне и актуализиране на максималния осигурителен доход, основан на обективни икономически показатели.**

2. Максимален размер на пенсиите:

Считам, че ограничението, поставено с §6 от Преходни и заключителни разпоредби на Кодекса за социално осигуряване (ПЗР на КСО), въпреки предложението за определяне на максимален размер 1738,40 евро от 1 януари 2027 г. и осъвременяването му от 1 юли 2027 г. с процента по чл. 100 КСО, от години вече не се прилага съгласно редакцията му в КСО, изгубило е първоначалното си предназначение и е крайно време да отпадне. Макар с проекта на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2027 г. отново да се предвижда неприлагане на § 6, ал. 1 и 2 от Преходните и заключителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване, определящ „таван на пенсиите“, на практика ограничението се запазва чрез определянето на нов максимален размер от 1738,40 евро от 1 януари 2027 г., който от 1 юли 2027 г. ще бъде осъвременен с процента по чл. 100 КСО.

3. Минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст:

Считам, че още при обсъждането на общата бюджетна рамка следва да бъде поставен въпросът за **адекватността на пенсионните доходи спрямо реалните разходи за живот**. Особено внимание заслужава положението на пенсионерите с минимални и ниски пенсии, за

които разходите за храна, лекарства, отопление и комунални услуги представляват значителна част от месечния доход.

В становището си по бюджетните законопроекти за 2026 г. изрично поставих въпроса за необходимостта от преодоляване на несъответствието между минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст и линията на бедност. Предложеното увеличение на минималната пенсия за 2027 г. представлява положителна стъпка в тази посока, но не решава поставения проблем. Дори след предвиденото увеличение до 374.62 евро минималната пенсия ще остане под определената за 2027 г. линия на бедност от 443 евро, като разликата между тях ще бъде 68,38 евро месечно.

Считам, че е крайно време минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст да достигне и дори да надхвърли определената за страната линия на бедност, така че да се гарантира на възрастните хора доход, който не само да ги предпазва от бедност и социално изключване, но и да им осигурява възможност за по-достоен живот и посрещане на основните им жизнени потребности.

4. **Осъвременяване на пенсиите по чл. 100 от КСО** („швейцарско правило“): Подкрепям предлаганото осъвременяване на пенсиите в проекта, *но държа да отбележа, че при висока кумулативна инфлация на стоките от първа необходимост, стандартното осъвременяване не успява да компенсира загубата на покупателна способност на най-уязвимите пенсионери.*

Изследването на този механизъм за осъвременяване на пенсиите по чл. 100 от КСО във времето показа, че той не отчита в достатъчна степен индивидуалния осигурителен принос на лицата, нито динамиката на реалния осигурителен доход в страната, което води до постепенно изкривяване на съотношението между новоотпуснатите и по-старите пенсии, както и до усещане за несправедливост сред пенсионерите.

Затова смятам, че е необходим един нов прочит на нормативната уредба, с който да се въведе ежегодно преизчисляване на пенсиите за трудова дейност чрез актуализиране на основния елемент от формулата за определяне на пенсията – средномесечния осигурителен доход за страната *за предходната година*.

Предлагам:

- осъвременяването на пенсиите да бъде считано от 1 януари 2027 г.

- вместо осъвременяването на пенсиите по чл. 100 от КСО, да се разгледа възможността пенсиите за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември на предходната година, да се преизчисляват ежегодно от 1 януари всяка година, като индивидуалният коефициент на лицето се умножи по средномесечния осигурителен доход за страната за периода от 1 януари до 31 декември на предходната календарна година, след което размерът на пенсията се определя при условията и по реда на чл. 70, 75 и 79.

По този начин ще се възстанови връзката между размера на пенсията и актуалния осигурителен доход; ще се ограничи разликите между „стари“ и „нови“ пенсии и ще се осигури по-адекватна защита на доходите на пенсионерите в условия на икономически растеж и инфлация.

Наред с това е необходимо да се отчита, че увеличението на пенсиите в номинално изражение не означава непременно съответстващо подобряване на покупателната способност, особено когато цените на стоките и услугите от първа необходимост нарастват по-бързо от общия индекс на потребителските цени.

Подкрепям предвиденото увеличение на социалната пенсия за старост и свързаните с нейния размер пенсии и добавки, но считам, че е необходимо то да се прилага считано от 1 януари 2027 г., а не от 1 юли 2027 г., като размерът на увеличението бъде определен въз основа на същия механизъм, който предлагам за ежегодното преизчисляване на пенсиите за осигурителен стаж и възраст, с оглед осигуряване на по-адекватна социална защита на възрастните хора и запазване на покупателната способност на техните доходи.

5. По социалните обезщетения (безработица, майчинство, отглеждане на дете до 2-годишна възраст, временна неработоспособност):

5.1. Обезщетенията за безработица:

В условията на бюджетна консолидация особено значение придобива запазването на ефективни механизми за подкрепа на безработните лица и насърчаване на тяхното включване на пазара на труда. Считам, че средствата за активни политики по заетостта следва да бъдат използвани приоритетно за подпомагане на групите, които срещат най-сериозни затруднения при намирането на работа, включително продължително безработните лица, младите хора без професионален опит и работниците в предпенсионна възраст.

В тази връзка, оценявам като положително предвиденото увеличение на минималния и максималния дневен размер на паричното обезщетение за безработица от 9.21 евро на 13 евро, а максималният – от 54.78 евро на 60.76 евро. Предвиденото увеличение е стъпка към по-адекватна осигурителна защита на гражданите, останали без работа, и съответства на поставената от мен при обсъждането на бюджета за 2026 г. необходимост от подобряване на съотношението между осигурителната тежест и предоставяната осигурителна защита.

Същевременно считам, че при окончателното обсъждане на законопроекта следва да бъде отчетена реалната покупателна способност на обезщетенията и необходимостта те да осигуряват адекватна временна подкрепа на лицата, останали без работа.

5.2. Относно паричното обезщетение за бременност и раждане

Подкрепям запазването на периода на изплащане на паричното обезщетение за бременност и раждане – 410 дни, както и периодът от два месеца на изплащане на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя);

5.3. Относно обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст:

Във връзка с политиките за подкрепа на семействата с малки деца намирам за необходимо да обърна внимание и на конкретните предложения в чл. 12 и § 5, т. 5–7 от внесения законопроект за увеличение на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст.

В чл. 12 и § 5, т. 5–7 от законопроекта е предвидено размерът на обезщетението да бъде увеличен от 398,81 евро на 450 евро, както и обезщетението при завръщане на работа през втората година да бъде увеличено от 50 на 75 на сто от пълния размер.

Оценявам положително, че тези предложения отразяват поставените от мен още в становището по бюджетните законопроекти за 2026 г. въпроси относно необходимостта от актуализиране на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и увеличаване на финансовата подкрепа при по-ранно завръщане на работа. Предвидените мерки представляват важна стъпка към по-адекватна защита на социалните права на родителите и по-добро съчетаване на семейните и професионалните им задължения.

При определяне на размера на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст следва да се отчита неговата адекватност спрямо действителните разходи за отглеждане на малко дете. *Предложеното увеличение до 450 евро е положителна стъпка, но размерът на обезщетението следва да бъде оценяван и спрямо нарастващите разходи за храна, детски принадлежности, здравни грижи и останалите потребности на семействата.* Затова най-логично е размерът на това обезщетение да бъде изравнен с минималната работна заплата за 2027 г., което ще представлява реална демографска мярка и подкрепа за младите семейства.

Считам също, че увеличаването на обезщетението при завръщане на работа би могло да има положителен ефект върху професионалната реализация на родителите, доколкото съчетава получаването на трудово възнаграждение с допълнителна финансова подкрепа.

5.4. Обезщетения за временна неработоспособност (болнични):

Подкрепям запазването на режима на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност съгласно чл. 40, ал. 5 от КСО – първите два работни дни се изплащат от осигурителя, а от 3-тия ден на настъпване на временната неработоспособност – от ДОО и *настоявам за засилване на контрола при отпускането на болнични листове, вместо прехвърляне на допълнителна финансова тежест върху работодателите или ограничаване на правата на добросъвестните осигурени лица.*

5.5. Подкрепям увеличението на размера на еднократната помощ при смърт на осигурено лице от 276.10 евро на 660 евро, считано от 1 януари 2027 г. Оценявам факта, че размерът от 540 лв. (276.10 евро) е въведен от 1 януари 2012 г. и от тогава до настоящия момент не е променян, както и че това е крачка в правилната посока за подкрепа на близките на осигурените лица при нарастващата инфлация, особено последната година, но смятам, че това увеличение няма да успее да покрие дори част от разходите им.

5.6. С § 5, т. 4 се предлага достъп на осигурителите до издадени болнични листове на осигурените лица при посочените в закона условия. Съгласно § 7 тази промяна влиза в сила от 1 януари 2028 г. Подкрепям дигитализацията, при гарантиране на защитата на личните данни и ясни правила за достъп.

5.7. Предлагам да се обсъди дали предвиденият в чл. 15, ал. 2 максимален размер на гарантираните вземания на работниците и служителите от 1650 евро при несъстоятелност на работодателя осигурява достатъчна защита при забавени и неизплатени трудови възнаграждения.

Заключение

В заключение бих искала да подчертая, че оценявам положително заложената в проекта на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване на Република България за 2027 г. тенденция за увеличаване на социалните разходи и повишаване на размерите на социалните плащания.

С удовлетворение отбелязвам, че част от препоръките, които отправих при обсъждането на бюджетните законопроекти за 2026 г., са намерили отражение в предложените мерки за 2027 г. Същевременно считам, че при окончателното обсъждане на законопроекта следва да бъде направена цялостна оценка на действителния ефект от предвидените мерки върху жизнения стандарт на гражданите.

Необходимо е да се отчита не само номиналното увеличение на социалните плащания, но и тяхната реална покупателна способност в условията на инфлация и нарастващи разходи за издръжка на живота. Отчитам необходимостта от предприемане на последователни мерки за ограничаване на бюджетния дефицит и възстановяване на устойчивостта на публичните финанси. Тези усилия обаче следва да бъдат съчетани с провеждането на социално отговорна политика, която гарантира справедливо разпределяне на тежестта от бюджетната консолидация.

Убедена съм, че постигането на устойчивост на публичните финанси следва да бъде съчетано с провеждането на последователна и социално отговорна политика, насочена към гарантиране на социалните права на гражданите. Необходимите мерки за бюджетна консолидация не бива да бъдат за сметка на социалната сигурност и жизнения стандарт на най-уязвимите групи от обществото, за които пенсиите и социалните плащания често са единствен източник на средства за издръжка.

През следващите години България ще бъде изправена пред необходимостта да възстанови бюджетното равновесие и да преодолее натрупаните финансови дисбаланси, като същевременно се справя с последиците от инфлацията и нарастващите разходи за живот. В тези условия особено важно е държавата да провежда социално отговорна политика, която да гарантира необходимата подкрепа и защита на гражданите с ниски доходи, за които посрещането на основните жизнени потребности продължава да бъде сериозно затруднение.

Убедена съм, че при окончателното обсъждане на бюджета на държавното обществено осигуряване за 2027 г. следва да се търси баланс между необходимостта от бюджетна устойчивост и конституционния принцип на социалната държава, като се гарантира, че предприеманите мерки ще допринасят за запазване и постепенно подобряване на жизнения стандарт на българските граждани.

С уважение,

ВЕЛИСЛАВА ДЕЛЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ